

De maatschappelijke waarde van (een studie) filosofie

Geachte minister president, leden van het kabinet. Natuurlijk behoort het tot uw verantwoordelijke taak de staatskas goed te beheren. Terecht wordt waar de baten niet tegen de kosten opwegen bezuinigd. Maar om nu juist op de uitgaven voor de studie filosofie te korten lijkt onverstandig. Staat u mij toe mijn visie te geven op hoe ik denk dat filosofie zich maatschappelijk ten nutte maakt. Geld uitgeven voor deze studie moet gezien worden als een investering in de geestelijke kwaliteit en gezondheid van de samenleving. Mocht dat nog niet overtuigen dan zijn er ook nog economische redenen te noemen die pleiten tegen de bezuinigingen. Want al blijft het raden naar uw motieven om juist te bezuinigen op de studie filosofie, ik vermoed dat het deels van doen heeft met de afwezigheid van haar meetbare bijdrage aan het economisch proces. In zijn kritiek op de moderniteit sprak de socioloog Max Weber al aan het begin van de twintigste eeuw van een om zich heen grijpende instrumentele rationaliteit, een fixatie op efficiëntie van de middelen. Hierdoor is men blind geworden voor doelstellingen die geen economisch voordeel opleveren. Want niet alles wat van nut is heeft met economisch voordeel van doen. Door te bezuinigen op de academische studie filosofie vindt een 'versmalling en vervlakking van ons geestelijk leven' plaats. De kwaliteit van het leven wordt niet slechts bepaald door materiële welvaart. Een leven gevuld met alleen vergaren van stoffelijk bezit is geestelijk arm. Net als het geestelijk leven een verdieping aan betekenis krijgt door culturele bijdragen van de kunst, literatuur en muziek, zo krijgt het dat ook door de filosofie. De filosofie vormt een culturele schat die vanwege haar reflectie op onszelf en onze omgeving diepte of rijkdom aan onze menselijk bestaan verleent. Zij voorziet middels redeneren en interpreteren in een behoefte om tot een inzicht in de meest algemene en universele aspecten van het bestaan te komen. De mens is tenslotte ook een denkend wezen wat wil begrijpen wat zijn plaats is in de wereld...in het universum. Natuurlijk hebben we ook wetenschappers als sociologen, psychologen en cultureel antropologen die door middel van empirisch onderzoek daarin hun aandeel leven. Maar wat filosofen aan extra hebben is dat ze in hun studie kennis hebben gemaakt met een zeer breed domein, wat zich feitelijk uitstrekt over al de wetenschappen heen. Ze hebben daarbij geleerd om vrijelijk, slechts gebonden door de regels van de rede, vanuit uiteenlopende invalshoeken op relaties als mens en cultuur, wetenschap en religie, ethiek en economie of zingeving en levensduiding te reflecteren. Dat maakt hun aandeel in het maatschappelijk debat relevant. Kritiek als zouden filosofen in moeilijke bewoordingen praten en daardoor ondoorgrondelijk en duister zijn komt voor maar is zeker geen algemene regel. Er zijn genoeg filosofen in het verleden en heden te vinden die geleerd hebben om maatschappelijke

ontwikkelingen en relaties in een breed perspectief te plaatsen, en hierover in begrijpelijke taal te communiceren. Ik noem enkele namen van filosofen als Bertrand Russel, John Dewey, en in ons land, Suzanne van Brederode, Paul Cliteur en Herman Philipse, die de filosofie toegankelijk maken voor het grote publiek. Zij zetten aan tot kritisch denken, helpen de medemens zich bewust te maken van wat onze positie is ten opzichte van het grotere geheel, en dragen bij te denken over de koers die we met ons allen wensen te gaan. Met deze reflectie spelen ze een belangrijke rol in de vorming van een individueel en collectief zelfbewustzijn, en kunnen zo bijdragen aan een stukje emancipatie van de burger. Vanuit hun studie reeds gewend aan debat inspireren zij de vorming van de publieke ruimte van de democratie waarin argumenten voor standpunten kunnen worden uitgewisseld. Zo geven zij mede inhoud aan Immanuel Kant's mondige burger die met verstandelijk oordelen zijn autonomie realiseert.

Filosofie kan daarbij ook helpen verdraagzaam en tolerant te zijn jegens elkanders religieuze of metafysische standpunten en levensovertuigingen. Ik denk hierbij aan de woorden van de filosoof Bertrand Russell die over filosofie zei, 'dat het niet moet worden bestudeerd omwille van definitieve antwoorden, omdat geen enkel antwoord waar en zeker kan zijn gekend, maar eerder omwille van de vragen zelf. Deze vragen vergroten onze opvatting over wat mogelijk is, verrijken onze voorstellingen en bestrijden dogmatiek'. Dit door de studie van filosofie gevormde besef is heel welkom in een pluriforme samenleving waarin mensen met uiteenlopende levensopvattingen soms dreigen te conflicteren. Zij die menen de objectieve waarheid te bezitten zonder de grond hiervoor aan een kritisch onderzoek te hebben onderworpen zouden kennis moeten maken met filosofie. Deze kennismaking kan ze helpen in het verkrijgen van inzicht waardoor ze hun metafysische claims gaan relativiseren en zo een attitude ontwikkelen die hen tot verdraagzame democratische burgers maakt die gezamenlijk zoeken naar een beargumenteerde visie die allen kunnen delen. Aldus slechts een kleine greep uit wat filosofie nog steeds relevant maakt voor voor het (geestelijke) welzijn van onze maatschappij. En mocht het zo zijn dat u wat minder gevoelig voor dit soort van argumentatie bent maar wel ontvankelijker voor economische redenen dan wil ik u nog voorhouden dat afgestudeerden filosofie ook nog een directere bijdrage aan de economie kunnen leveren. In een tijdperk van globalisatie kan een land als Nederland, met zijn relatief dure arbeidskrachten, zijn internationale concurrentiepositie het best versterken door zicht te richten op innovatie. Eén van de peilers waardoor innovatie wordt gedragen is creatief denken. Daarin speelt een rol dat men een stap naar achter kan doen, reflecteren op waarmee men bezig is, en de problemen waar men zich voor gesteld ziet ook eens vanuit een andere invalshoek bekijkt. Universiteiten die afgestudeerden aflevert die deze vaardigheden inbrengen in het Nederlandse bedrijfsleven versterken haar innovatieve kracht en dus haar internationale concurrentiepositie.

Afgestudeerden filosofie, die als docent, journalist, beleidsmedewerker of met een aanvullende studie als vakwetenschapper in het beroepsleven terecht komen hebben deze vaardigheden van *out-of-the-box* denken goed ontwikkeld. In hun studie filosofie hebben ze kennis gemaakt met enorme diversiteit aan filosofische visies, zijn gestimuleerd in anti dogmatische denken, voortdurend bevragen en in haar antwoorden telkens op zoek te gaan naar nieuwe mogelijkheden / invalshoeken om problemen te benaderen. Voeg daar nog aan toe de oefening in analytisch en synthetisch denken, en de ontwikkeling van het vermogen dit denken te communiceren, en men kan inzien dat hun bijdrage aan de economie het door de samenleving gependeerde geld in de faculteiten filosofie meer dan goed maakt.

Dit alles gezegd hebbende hoop ik dat het kabinet mijn beargumenteerde visie wil meenemen en de voorgenomen bezuinigingen op de studie filosofie wil heroverwegen. Minder geld naar de studie filosofie zal de kwaliteit van het onderwijs zeker niet ten goede komen. Het resultaat zal zijn dat meer studenten vroegtijdig afvallen, en dat de competenties van de afgestudeerden de standaard van heden niet meer halen. Niet bezuinigen maar eerder nog extra investeren in het filosofie-onderwijs lijkt me meer voor de hand liggen als men zowel de geestelijke als wel de materiële maatschappelijke doelstellingen wil realiseren. Tot slot; bedenkt u bij het op orde brengen van de staatsfinanciën dat een volk wat in geestelijke gezondheid leeft de samenleving minder kost en beter in staat is economisch te presteren.

Linschoten, 7 November 2010

Norbert van Ettinger

Studentnummer F092224

WBMA5001 (Filosofie, Wetenschap en Opinie), Opdracht 4